

OD ISTE AUTORKE

KADA SI OTIŠAO
LJUBAV MOJE LJUBAVI
DALJINA MEĐU NAMA
KAKO JE NESTAJALA ESMI LENOKS
RUKA KOJA JE PRVA DRŽALA MOJU
TALAS VRELINE
MORA DA JE OVO TO MESTO
HAMNET

PORTRET JEDNOG BRAKA

MEGI O'FAREL

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Sadržaj

Istorijska napomena	9
Divlje i usamljeno mesto	13
Nesrećne okolnosti Lukrecijinog začeca.	16
Prvi tigar u Toskani	25
Meso divljači pečeno u vinu	52
Sedam galija punih zlata.	63
Kraj obroka	67
Sve se menja	71
Prava svrha ovog putovanja.	90
Nešto pročitano na stranicama knjige	92
Negde u tami	107
Vojvotkinja Lukrecija na dan svog venčanja	110
Spržena zemlja	126
Muškarac spava, vladar se odmara.	131
Krivina reke.	182
Voda s medom	188

Visoko podignute glave	.243
Sestre Alfonsa II, viđene sa rastojanja	.245
Venčani portret Lukrecije, vojvotkinje od Ferare	.312
Prisustvo zloćudno i grabljivo	.321
Slika ispod slike i slika na slici	.345
Autorkina beleška	.361
Izjave zahvalnosti	.365

Istorijska napomena

Godine 1560. petnaestogodišnja Lukrecija di Kozimo de Mediči napustila je Firencu da bi započela bračni život sa Alfonsom II d'Este, vojvodom od Ferare.

Manje od godinu dana potom, biće mrtva.

Kao uzrok smrti zvanično je navedena „trula groznica“, ali kružile su glasine da ju je ubio njen muž.

Ono je moja poslednja vojvotkinja naslikana na zidu,
Izgleda kao da je živa

Robert Brauning, „Moja poslednja vojvotkinja“

Žene... primorane voljom, željom i zahtevima otaca,
matera, braće i muževa, veći deo vremena provode u
svojim malim zatvorenim sobama i, sedeći gotovo bes-
poslene, htele ili ne htele, bave se raznim mislima...*

Đovani Bokačo, *Dekameron*

---

* Navedeno prema prevodu Mihaila Dobrića i Milorada Pavlovića.
(Prim. prev.)

Divlje i usamljeno mesto

Fortezza,* u blizini Bondena, 1561.

Lukrecija zauzima svoje mesto za dugim trpezarijskim stolom, uglačanim da se sjaji kao voda, po kojem su postavljena jela, obrnuti pehari, ispleteni jelov venčić. Njen muž ne seda na svoje uobičajeno mesto, nego pored nje, dovoljno blizu da mu ona, ukoliko poželi, nasloni glavu na rame; razvija salvetu i poravnava nož, pa primiče sveću, i njoj tada sine s naročitom jasnoćom, kao da joj je neko stavio obojeno staklo pred oči ili ga možda sklonio, da on namerava da je ubije.

Šesnaest joj je godina, a udata je kraće od jedne. Najveći deo dana su putovali, da iskoriste ono malo dnevnog svetla koje nudi to doba godine, izašli iz Ferare u zoru i jahali do građevine za koju joj je rekao da je lovačka kuća, daleko na severozapadu provincije.

Ali ovo nije lovačka kuća, poželela je da kaže Lukrecija kad su stigli na odredište: do zdanja od tamnog kamena, opasanog zidom, s gustom šumom uz jedan bok i okukom reke Po uz drugi. Poželela je da se okrene u sedlu i pita: Zašto si me doveo ovamo?

---

* It.: tvrđava. (Prim. prev.)

Međutim, nije ništa rekla, samo je dozvolila svojoj kobili da ga prati stazom, između drveća s kojeg je kapala voda, preko lučnog mosta, pa u dvorište neobične, utvrđene zgrade u obliku zvezde, koja joj se već tad učinila pustom, bez ljudi.

Konji su odvedeni, ona je skinula nakvašeni ogrtač i šešir, a on ju je posmatrao dok je to činila, leđima okrenut plamenu u ognjištu; onda je pokretom ruke dao znak seoskim slugama u senkama rubova dvorane da istupe i stave im hranu na tanjire, da iseku hleb, da im sipaju vino u pehare, a ona se iznenada setila reči svoje zaove, izgovorenih promuklim šapatom: Okriviće tebe.

Lukrecija hvata ivicu tanjira. Ubedenost u njegovu nameru da ona umre oseća kao zasebno prisustvo pored sebe, kao pticu grabljivicu tamnog perja što se spustila na naslon za ruke na njenoj stolici.

To je razlog njihovog iznenadnog putovanja na ovako divlje i usamljeno mesto. Doveo ju je ovamo, u ovu kamenu tvrđavu, da je ubije.

Zaprepašćenje je toliko da je cimne i izvuče iz tela, i ona se gotovo nasmeje; sad lebdi uz lučne svodove tavanice, gleda naniže, u sebe i njega kako sede za stolom, stavljaju čorbu i posoljeni hleb u usta. Vidi kako se on naginje ka njoj, spušta prste na голу kožu njenog ručnog zgloba dok joj nešto govori; posmatra sebe kako mu klima glavom, guta hranu, izgovara neke reči o putovanju ovamo i zanimljivim predelima kroz koje su prošli, kao da je među njima sve potpuno u redu, kao da je ovo normalna večera posle koje će se povući u postelju.

A zapravo – razmišlja, i dalje uz hladan, oznojeni kamen tavanice dvorane – put sa dvora ovamo bio je dosadan, kroz smrznuta i gola polja, pod nebom tako teškim kao da je mlitavo visilo, iscrpljeno, na vrhovima golog drveća. Njen muž je odredio tempo kasa, kilometar za kilometrom poskakivanja na sedlu, dok su je leđa bolela, a noge joj trenjem odrale mokre čarape. Čak i u rukavicama postavljenim veveričjim krznom, prsti kojima je držala uzde bili su ukočeni od hladnoće, a po konjskoj grivi se ubrzo uhvatio led. Njen muž je jahao napred,

a za njim dva čuvara. Kad su izašli van grada, Lukrecija je poževela da obode konja, da pritisne pete u njegove bokove i oseti kako kopita lete preko kamenja i zemlje, da se brzo kreće kroz ravan predeo doline, ali znala je da ne sme, da je njeno mesto iza njega ili uz njega, ako je pozove, nikada napred, pa su tako kaskali i kaskali.

Za stolom, licem u lice sa čovekom za kog sada podozreva da će je ubiti, žali što nije to učinila, što nije poterala kobilu u galop. Što nije projurila pored njega i kreštavo se nasmejala s grešnom zlradošću dok joj se kosa i ogrtač vijore iza nje, a blato pršti ispod kopita. Žao joj je što nije okrenula konja prema udaljenim brdima, gde bi mogla da se izgubi među stenovitim naborima i vrhovima, da je nikad ne nađe.

On sedi laktovima oslonjen sa obe strane tanjira, priča joj o dolasku u ovu lovačku kuću – uporno je tako zove – kad je bio dete, kako je otac imao običaj da ga dovodi ovamo u lov. O tome kako ga je terao da odapinje strelu za strelom ka meti na drvetu sve dok mu prsti ne prokrvare. Ona klima glavom i saosećajno mrmlja prikladne komentare, ali želi samo da ga pogleda u oči i kaže: Znam šta smeráš.

Da li bi se iznenadio, zbunio? Da li za nju misli da je bezazlena, jednostavna supruga, tek izašla iz dečje sobe? Ona sve to vidi. Vidi da je isplanirao tako pažljivo, tako strpljivo, odvojivši je od drugih, postaravši se da njena svita ostane u Ferari, da bude sama, da ovde nema ljudi iz njenog zamka, da su tu samo on i ona, dva čuvara napolju pred vratima, i šaćica seoske posluge da ih dvori.

Kako će to uraditi, dođe joj da ga pita. Nožem u mračnom hodniku? Rukama oko njenog vrata? Pad s konja, namešten da izgleda kao nesreća? Nimalo ne sumnja da sve to spada u njegov repertoar. Bolje bi mu bilo da to dobro obavi – posavetovala bi ga – jer njen otac nije čovek koji će milostivo gledati na ubistvo svoje kćeri.

Spušta pehar; podiže bradu; skreće pogled na muža Alfonsa, vojvodu od Ferare, i pita se šta će se sledeće dogoditi.

Nesrećne okolnosti Lukrecijinog začeća

Palazzo,* Firenca, 1544.

U godinama koje će uslediti, Eleonora će gorko zažaliti zbog toga što je njeno peto dete začeto tako kako jeste. Zamislite Eleonoru u jesen 1544: nalazi se u sobi s mapama u firentinskoj palati, s kartom podignutom blizu lica (pomalo je kratkovidna, ali to nikad nikome ne bi priznala). Njene žene stoje malo dalje, što bliže prozoru; mada je septembar, u gradu je i dalje sparna vrućina. Bunar dvorišta ispod njih kao da peče vazduh, iz njegovog kamenog pravougaonika zrači sve više vrućine. Nebo je nisko i nepokretno; nema povetarca da uznemiri svilene zastore na prozorima, a zastave na bedemima palate vise opuštene i mlitave. Dvorske dame se hlade lepezama i brišu čela maramicama, glasno uzdišu; sve se pitaju koliko će još morati da stoje tu, u sobi obloženoj panelima, koliko će još Eleonora želeći da proučava tu mapu i šta uopšte nalazi na njoj tako zanimljivo.

Eleonora pogledom pretražuje srebrenkom izveden crtež Toskane: vrhove brda, vijugave reke nalik jeguljama, iskrzanu liniju obale što se penje na sever. Prelazi pogledom po putevima

što se susreću u čvorištima gradova Sijene, Livorna i Pize. Eleonora je žena i te kako svesna svoje vrednosti: poseduje ne samo telo kadro da proizvede niz naslednika već i lepo lice, s čelom kao rezbarena slonovača, očima široko postavljenim i tamnosmeđim, ustima koja lepo izgledaju i kad se smeši i kad se duri. A povrh svega toga, ima brzu i živahnu pamet. Ume da gleda u grebane oznake na ovoj mapi i da ih, za razliku od većine žena, prevede u polja puna žita, terasaste vinograde, useve, farme, samostane, zakupce koji plaćaju porez.

Spušta mapu i baš kad njene žene zašušte suknjama, spremne da krenu u neku prostoriju s boljim provetranjem, podiže drugu. Proučava oblast kopna odmah uz obalu; izgleda da nema oznaka na tom odeljku karte, osim neodređenih i neravnomernih vodenih površina.

Ako Eleonora nešto ne trpi, to je nedostatak svrhe. Pod njenom upravom sve sobe, svi hodnici, sva predvorja ove palate renovirani su i stavljeni u upotrebu. Svaki goli gipsani zid ukrašen je i ulepšan. Ni deci, ni slugama, ni dvorskim damama ne dozvoljava ni jedan jedini minut praznog hoda u danu. Od trenutka kad se probude do trenutka kad spuste glavu na jastuk, zauzeti su poslovima po rasporedu koji je ona zacrtala. Osim kad spava, i ona je zauzeta raznim zadacima: pisanjem pisama, uzimanjem časova stranih jezika, pravljenjem planova ili spiskova, nadgledanjem nege i obrazovanja dece.

U glavi počinje da joj vrvi od ideja za ovo močvarno zemljište. Moraju da ga isuše. Ne, nego da ga navodnjavaju. Mogli bi tu da gaje useve. Mogli bi da podignu grad. Mogli bi da naprave sistem jezera za uzgajanje ribe. Ili akvedukt, ili...

Misli joj prekinu otvaranje vrata i zvuk čizama po podu: samouvereni, odlučni koraci. Ne okrene se, ali se nasmeši za sebe dok drži mapu podignutu prema svetlosti, posmatrajući kako sunčev sjaj osvetljava planine i gradove i polja.

Jedna ruka joj se spušta na struk, druga na rame. Oseća bockanje brade na vratu, vlažan otisak poljupca.

* It.: palata. (Prim. prev.)

„Šta to smeráš, vredna moja pčelice?“ , mrmlja joj muž na uvo.

„Razmišljam o ovom zemljištu“, odgovori, i dalje držeći mapu, „ovde, blizu mora, vidiš?“

„Mmmm“, odvrati on i obuhvati je rukom, pa zagnjuri lice u njenu podignutu i šnalama pričvršćenu kosu, pritisnuvši joj telo svojim, uz tvrdu ivicu stola.

„Kad bismo ga isušili, možda bi bilo moguće da ga nekako koristimo, bilo da ga obrađujemo ili da gradimo na njemu, i...“ Prekine jer on zahvati njene suknje i podigne ih da bi joj rukom neometano klizio po kolenu, pa naviše, uz butinu, pa još više, još mnogo više. „Kozimo“, prekori ga, šapatom, ali ne mora da brine, jer su žene izašle iz sobe, vukući suknje po podu, a i Kozimovi pomoćnici su već kod vrata, nestrpljivi da odu.

Vrata se za njima zatvore.

„Ovde je loš vazduh“, nastavi ona, pokazujući mapu među bledim, vretenastim prstima, kao da se ništa ne dešava, kao da iza nje nije muškarac koji se trudi da prođe kroz slojeve njenog donjeg rublja, „smrdljiv i nezdrav, pa ako ćemo...“

Kozimo je okrene i skloni joj mapu iz ruku. „Da, draga“, kaže navodeći je unazad, ka stolu. „Kako god ti kažeš, šta god ti želiš.“

„Ali, Kozimo, samo pogledaj...“

„Posle.“ On baci mapu, a onda nju podigne na sto, gurajući masu njenih sukanja. „Posle.“

Eleonora rezignirano uzdahne i zaškilji kosim očima. Jasno joj je da ga ne može odvratiti. Ali zgrabi ga za ruku, bez obzira na to. „Obećavaš?“ , kaže. „Obećaj mi. Daćeš mi dozvolu da iskoristim tu zemlju?“

Ruka mu se bori s njenom. Oboje znaju da je sve to pretvaranje, igra. Kozimova ruka je dvostruko deblja od njene. Mogao bi da joj svuče haljinu za nekoliko sekundi, složila se ona ili ne, da nije bio potpuno drugačiji čovek.

„Obećavam“, kaže, a onda počne da je ljubi i ona mu pušta ruku.

Dok sve dalje ide svojim tokom, ona razmišlja o tome kako ga nikad nije odbila. I kako nikad neće. Postoji mnogo oblasti u njihovom braku gde može da vrši uticaj i da preuzima kontrolu, više od drugih žena u sličnom položaju. Zbog toga na neometani pristup svom telu gleda kao na malu cenu kojom plaća brojne slobode i moći koje su joj dozvoljene.

Već ima četvoro dece; namerava da ih ima još, koliko god da ih njen muž posadi u nju. Potrebna je velika vladarska porodica da bi se provinciji pružile stabilnost i dugovečnost. Pre nego što su se Kozimo i ona venčali, ova dinastija je bila u opasnosti da izumre, da se rastvori u istoriji. A sad? Kozimu su obezbeđeni suverenitet i vlast nad teritorijom. Zahvaljujući njoj, gore u dečjim odajama već su dva muška naslednika koji će biti obučavani da nastave Kozimovim putem, i dve devojčice koje će se udati u druge vladarske porodice.

Trudi se da se usredsredi na tu misao jer hoće ponovo da začne, a i zato što ne želi da misli o nekrštenoj duši koju je izgubila prošle godine. Nikad ne govori o tome, nikad nikome nije rekla, čak ni svom ispovedniku, da je to malo biserastivo lice i dalje proganja u snovima, da čezne za njim i da ga želi, čak i sad, da je njegovo odsustvo probušilo rupu kroz nju. Ponavlja sebi da je lek za tu tajnu melanholiju jednostavno što pre dobiti drugu bebu. Potrebno joj je da ponovo zatrudni i sve će biti u redu. Telo joj je snažno i plodno. Zna da je ljudi u Toskani zovu Fekundisima* i to je potpuno prikladno: njoj porođaji nisu agonija i paklene muke, kao što su je učili. Kad je napustila očevu kuću, dovela je sa sobom svoju dadilju Sofiju da se stara o njenoj deci. Ona, Eleonora, mlada je i lepa, muž je voli i veran joj je, sve bi učinio da joj udovolji. Napuniće dečje odaje do tavanice, nakrcaće ih naslednicima, rađaće dete za detetom. Što da ne? Neće više bebe ispadati iz nje pre vremena, ona to neće dozvoliti.

* It.: *La Fecundissima* – najplodnija. (Prim. prev.)

Dok se Kozimo upinje na vrućini u sobi s mapama, a njegovi pomoćnici i njene žene bezvoljno čekaju napolju, zevaju i razmenjuju rezignirane poglede, Eleonorin um se skuplja i povlači od izgubljenog malenog, pa se vraća na onu močvaru, ovlaš prelazeći preko njene trske, njenih žutih zastava, busenja grube trave. Ulazi u njene izmaglice i isparenja i izlazi iz njih. Zamišlja kako stižu inženjeri s mašinerijom i cevima, ispumavaju sve što je vlažno, mokro i neželjeno. Dočarava bujne useve, debelu stoku i sela puna voljnih, zahvalnih podanika.

Ona spusti ruke na muževljeva ramena i uperi pogled u mape na zidu dok se on približava trenutku zadovoljstva: stara Grčka, Vizantija, prostrano Rimsko carstvo, sazvežđa na nebu, neistražena mora, ostrva stvarna i zamišljena, planine što nestaju u olujnim oblacima.

Nemoguće je predvideti da će se to pokazati kao greška, da je trebalo da zatvori oči i vrati svoj um u sobu, svojoj bračnoj dužnosti, svome snažnom i lepom mužu, koji je i dalje želi, posle toliko vremena. Kako je mogla da zna da će dete rođeno iz ovog parenja biti drugačije od ostalih, koji su svi odreda mile prirode i prijatnog temperamenta? Tako je lako zaboraviti, u trenutku, načelo majčinog utiska. Kasnije će prekorevati sebe zbog ove rasejanosti, nepažnje. Stalno su joj usađivali u glavu, i lekari i sveštenici podjednako, da karakter deteta određuju majčine misli u trenutku začeća.

Međutim, prekasno je. Eleonorin um, tu u dvorani geografskih karata, nemiran je, neukrotiv, luta kako mu je volja. Ona gleda u mape, u pejzaže, u divljinu, stvarnu i zamišljenu.

Kozimo, veliki vojvoda toskanski, završava čin uobičajenim režanjem i hvatanjem vazduha, privijajući suprugu uz sebe u nežnom stisku, a ona, dirnuta ali i pomalo sa olakšanjem (najzad, dan je vruć), dozvoljava mu da joj pomogne da se spusti sa stola. Zatim poziva žene da pođu s njom nazad u njene odaje. Kaže im kako bi volela da popije čaj od mente, da odspava, i možda da joj donesu čistu preobuku.

Kad su joj, nakon devet meseci, dali bebu koja je urlala i migoljila se i bacakala u povelju, bebu koja neće počinuti ni zaspati ni utešiti se osim ako nije u stalnom pokretu, bebu koja će prihvatati dojkicu dojilje – koju je pažljivo odabrala Sofija – na nekoliko minuta, ali se nikad neće smiriti da je nahrane kako treba, bebu čije su oči uvek otvorene kao da traži daleke horizonte, Eleonoru je obuzelo nešto nalik krivici. Da li je ona kriva za ovaj divlji bebin karakter? Da li je to sve zbog nje? Nikome to nije rekla, najmanje Kozimu. Postojanje te bebe ju je užasavalo, krunilo je njeno ubeđenje da je dobra majka, da rađa potomke zdrave telom i duhom. Činjenica da je jedno njeno dete tako teško, tako zahtevno i nepokorno, okrnjila je samu suštinu njene uloge u Firenci.

Za vreme jedne posete dečjim odajama, gde je celo jutro pokušavala da zagrlji Lukreciju, koja je vrištala, primetila je kako ta buka utiče na četvoro njenih starijih braće i sestara, koji bi pokrili uši rukama i bežali u drugu sobu. Eleonoru je uhvatio strah da će ponašanje ove bebe uticati na drugu decu. Hoće li iznenada i oni postati neposlušni i neutješni? U tom trenutku je impulsivno odlučila da sasvim ukloni Lukreciju iz dečjih odaja i smesti je u drugi deo palate. Samo za neko vreme, govorila je sebi, dok se deca ne smire. Raspitivala se, a onda unajmila drugu dojilju, jednu kuvaricu iz dvorskih kuhinja. Veselu ženu širokih bokova, više nego srećnu da uzme Lukreciju na staranje – njena kći, stara gotovo dve godine, trčkarala je po kamenim podnim pločama, pa je bila spremna da je odbije od sise. Eleonora je svakog dana slala jednu svoju damu dole u kuhinje da se raspita kako je beba; ispunjavala je dužnost prema detetu, u to je bila sigurna. Jedino je nezgodno bilo neodobranje Sofije, stare Eleonarine dadilje, koja se žestoko protivila „proterivanju“ Lukrecije, kako ga je nazivala, i koja nije videla nikakav problem sa dojiljom koju je ona odabrala. Ali Eleonora je ostala neobično uporna: to dete će biti smešteno daleko od ostatka porodice, dole u kuhinji u podrumu, među

slugama, sluškinjama, lupom lonaca i vrelinom velikih vatri. Lukrecija je prve dane svog života provela u čabru za pranje veša, gde je na nju pazila mala dojljina kći, koja je tapšala sitnu dečju stisnutu pesnicu i zvala svoju majku kad god se bebino lice zgrči pred plač.

Kad je Lukrecija prohodala, za dlaku je izbegla prolivanje ključale vode iz šerpe, pa je poslata nazad na sprat. Premeštena iz poznate kuhinjske pare i graje, i suočena s četvoro dece koje se nije sećala, vrištala je dva dana. Plakala je za svojom dojljom u podrumu, za drvenim kašikama koje su joj davali da ih sisa kad su joj rasli zubi i boleli je, za obrisima buketa začinskog bilja na kvadratnim prozorima, za rukom koja se spušta s komadom toplog hleba ili kriškom sira da gricka. Nije htela ništa u ovoj sobi gore, pod krovnim gredama, punoj kreveta, s decom potpuno istih lica koja su zurila u nju nepokretnim crnim očima, koja su se sašaptavala, a onda najednom ustajala i odlazila. Uznemiravalo ju je sećanje na ogromni crni lonac kako se pretura blizu nje, a onda poplavu šištave tečnosti. Odbijala je naručja i krila žena iz dečjih odaja, nije im dozvoljavala da je oblače i hrane. Želela je kuvaricu iz podruma, svoju majku po mleku; želela je da uvija pramen njene glatke kose između prsta i palca dok drema, bezbedno sklupčana u njenom prostranom krilu. Želela je ljubazno lice svoje sestre po mleku, koja joj je pevala i puštala je da crta štapićem po pepelu. Sofija je vrtela glavom i mrmljala kako je rekla Eleonori da ništa dobro neće izaći iz premeštanja deteta u podrum. Postizala je da Lukrecija jede samo tako što je ostavljala hranu na podu pored nje. Kao divlja životinja, primetila je Sofija.

Kad je Sofija o svemu tome izvestila Eleonoru, tako što je otišla u odaje svoje bivše štice i stala pored kreveta, s pesnicama uz bokove, Eleonora je uzdahnula i ubacila u usta sveže oljušten badem. Samo ju je nekoliko dana delilo od ponovnog porođaja, stomak joj je bio planina ispod čaršava; nadala se dečaku. Ovoga puta nije ništa rizikovala, uredila je da joj soba

bude puna slika zdravih, mladih muškaraca u odvažnim, muževnim akcijama – bacanju koplja ili viteškom takmičenju na konjima. Nije htela da se prepusti bračnom činu nigde drugde u palati osim tu, na veliko Kozimovo razočaranje – oduvek je voleo brze snošaje u hodniku ili na međuspratu. Ali ona nije htela da napravi istu grešku kao prethodni put.

Sa četiri godine, Lukrecija se nije igrala s lutkom kao njene sestre, niti je jela za stolom, niti učestvovala u igrama braće i sestara, već je vreme provodila sama, trčala kao divljakuša s jednog kraja hodnika na drugi, ili klečala uz prozor i satima gledala u grad i udaljena brda oko njega. Kad je imala šest godina, mrdala se i vrpaljila umesto da sedi mirno za slikara, toliko da je Eleonora izgubila živce i rekla da onda neće biti njenog portreta i da može da se vrati u dečju sobu. Sa osam ili devet godina, prošla je kroz fazu odbijanja da nosi bilo kakve cipele, čak i kad ju je Sofija udarila zbog neposlušnosti. U uzrastu od petnaest godina, kad je trebalo da se uda, napravila je ogromnu gužvu oko venčаницe koju je ona, Eleonora, lično naručila, u veličanstvenoj kombinaciji plave svile i zlatnog brokata. Lukrecija je uletela u njene odaje nenajavljena, stala pred *scrittoio** za kojim joj je majka sedela, i viknula iz sveg glasa kako ona to neće obući, neće jer joj je prevelika. Eleonora, koja je pisala jednoj od omiljenih opatica, pokušala je da se uzdrži i odlučnim glasom kazala Lukreciji da se haljina, kao što dobro zna, prepravlja za nju. Ali Lukrecija je, naravno, otišla predaleko. Zašto, htela je da zna, gnevnog lica, mora da nosi haljinu koja je sašivena za njenu sestru Mariju, kad je Marija umrla, zar nije već dovoljno loše što mora da se uda za Marijinog verenika, zar zaista mora da nosi i njenu haljinu? Dok je spuštala stilus, ustajala od stola i koračala kroz lučni prolaz ka svojoj kćeri, Eleonora se ponovo sećala Lukrecijinog začeća, kako je prelazila pogledom po mapama drevnih zemalja, kako joj se

* It.: pisaci sto. (Prim. prev.)

pogled usredsredio na čudna i nemirna mora puna zmajeva i čudovišta, opsednuta vetrovima koji su mogli da oduvaju brod daleko sa kursa. Kakvu je samo grešku napravila! Koliko ju je to proganjalo, kako je kažnjena zbog toga!

Na drugom kraju sobe, Eleonora je videla kako se uglasto, suzama umrljano lice njene kćeri otvara kao cvet u nadi i iščekivanju. Znala je da devojka misli: evo moje majke. Možda će me ona spasti, od haljine, od braka. Možda će sve biti dobro.

Prvi tigar u Toskani

Palazzo, Firenca, 1552.

U Firencu je stigao strani zvaničnik i poklonio velikom vojvodi sliku tigra. Na Kozima je poklon ostavio dubok utisak, pa nije prošlo mnogo pre nego što je izrazio želju da poseduje takvu opaku, jedinstvenu zver. Držao je menažeriju u podrumu palate, za razbibrigu posetilaca, pa je mislio da bi tigar bio izuzetan dodatak zbirci.

Njegov *consigliere ducale** Viteli dobio je naređenje da se tigar mora naći, uhvatiti i doneti u Firencu. Budući da je takav ishod predvideo još kad je slika stigla u dvor, Viteli je duboko uzdahnuo za sebe i zapisao to u svoju knjigu, kao što mu je dužnost nalagala. Nadao se da će velikog vojvodu odvratiti od tog plana ili da će ga ovaj čak i zaboraviti, zaokupljen tadašnjim republikanskim nemirima u Sijeni.

Kozimo je, međutim, odbio da udovolji Vitelijevoj tajnoj nadi.

„Kako napreduje ono s tigrom?“, upitao je jednog dana, bez upozorenja, dok je na terasi skidao *luccho*** i pripisivao oružje,

* It.: vojvodski savetnik. (Prim. prev.)

** It.: odevni predmet, otvoren spreda i sa strane odakle se vadi oružje, a nabran oko vrata i spojen dvema kopčama iznutra ili trakama od čipke. Karakterističan za Firencu u doba renesanse. (Prim. prev.)

spremajući se da krene na svoje svakodnevne vežbe. Uhvaćen nesproman, Viteli je petljao oko kopče svoje knjige i uspeo da promumla nešto o teškoćama na određenim pomorskim rutama sa istoka. Kozimo se nije dao zavarati. Fiksirao je Vitelija levim okom, dok mu je razroko desno gledalo u stranu, u mesto odmah iza onog gde je Viteli stajao.

„Razočaran sam što to čujem“, rekao je dok je stavljao u čizmu jedan, a onda još dva bodeža u koricama, kao što mu je bila navika kad izlazi van zidova palate. „Veoma razočaran. Kao što znate, prostor u podrumu je pripremljen: očišćen je, rešetke su ojačane.“ Prihvatio je kožni remen od sluge iza sebe i pričvrstio ga oko pasa. „Šteta što zvrji prazan. Moraćemo da smestimo tamo nešto, ili nekog.“

Kozimo je podigao mač, onaj lagan i tanak, sa ukrašenim sečivom, za koji je Viteli znao da mu je omiljen. Zamahnuo je njime kroz vazduh i, u jednom kratkom trenutku, pogled oba Kozimova oka, s čeličnom iskrom veselja, pao je na Vitelija.

Veliki vojvoda je ubacio mač u korice o pojasu i otišao sa terase; Viteli ga je čuo kako se spušta niz stepenice živahnim, odlučnim korakom. Iza Vitelija sekretari su šuškali i mrmljali, i on je podozrevao da su uzbuđeni jer su prisustvovali ovoj maloj predstavi – čuo je i jedan prigušen kikut.

„Nazad na posao“, odbrusio im je i glasno pljesnuo dlانovima. „Svi.“

Sekretari su šmugnuli, a Viteli se vratio za svoj pisaći sto, gde je teško seo, za trenutak zamišljen, a onda privukao k sebi pero i mastionicu.

Naročita želja velikog vojvode za tigrom preneti je poslaniku, pa ambasadoru, pa pomorskom kapetanu, pa trgovcu svilom, pa savetniku sultana, pa potkralju, pa trgovcu začinima, pa podsekretaru u maharadžinoj palati, pa maharadžinom rođaku, pa maharadži lično, njegovoj ženi, sinu, a onda nazad podsekretaru, pa grupi vojnika, a onda seljanima u udaljenom delu Bengala.

Uhvaćena, sputana mrežom pa vezana za motku, tigrice je krenula na putovanje iz svoje vruće, kišne i lisnate sredine. Provela je nedelje i mesece na moru, ispod palube, u vlažnom potpalublju punom soli, dok nije isporučena u pristaništu u Livornu. Odatle je konvojem prebačena dublje na kopno, u drvenom kavezu privezanom za kola koja je vuklo šest prestravljenih mazgi.

Kad je Viteli čuo da se konvoj sa životinjom približava Firenci, javio im je da moraju čekati van gradskih zidina dok se ne smrkne. Nemojte je – poručio im je – ni po koju cenu voziti kroz grad po danu; zaustavite kola tamo gde je najgušće pošumljeno i ostanite tu, skriveni, do noći.

Viteli je znao da tigar nikada ranije nije viđen u Firenci. Ljudi bi se tiskali i vrištali da vide takvo stvorenje u svome kraju; dame bi se onesvešćivale od šoka; mladići bi se nadmetali u draženju životinje u kavezu u prolazu, možda bi je podbadali štapovima i kopljima. A šta bi bilo kad bi se životinja razbesnela i možda se oslobodila? Mogla bi da, neobuzdana, juri ulicama, jede decu i stanovnike grada. Stoga je odlučio da je bolje da sačekaju sitne sate posle ponoći: tad ih niko neće čuti; niko neće ni saznati.

Niko osim male Lukrecije, ušuškane u postelji s dve svoje sestre, u sobi ispod krova palate. Lukrecija ozbiljnog pogleda i svetle, retke kose – u neskladu s braćom i sestrama, koji su svi imali glatku, tamnoriđu kosu na svoju mamu Špankinja. Lukrecije, koju je, mršavu i sitnu za svoje godine, uvek do ivice madraca gurala najstarija sestra Marija, koja je imala oštre laktove i sklonost da leži na sredini kreveta, raširenih ruku i nogu. Lukrecije, koja je uvek imala problema sa spavanjem.

Samo je ona čula tigricu dok su kola ulazila kroz kapiju palate: dubok, šupalj zvuk, kao da vetar prolazi kroz cev. Zaparao je noć kao žalosni pisak – jednom, dvaput – pre no što je zamro u promuklom režanju.

Lukrecija se naglo uspravila u sedeći položaj u krevetu, kao da ju je neko ubo iglom. Kakav je to zvuk, taj nepoznati krik

što je stigao duboko u njen san i prenuo je? Okrenula je glavu na jednu, pa na drugu stranu.

Imala je izuzetno osjetljiv sluh: ponekad je mogla da čuje šta se govori na spratu ispod, ili na drugom kraju najveće dvorane. Palata je imala neobičnu akustiku, bila je puna zvukova i vibracija, šapata i prolaženja po gredama, iza mermernih reljefa, uz kičmu statua, kroz penušavu vodu fontana. Lukrecija je, još u uzrastu od sedam godina, otkrila da može svašta da čuje ako priljubi uvo uz panele ili dovratnik. O postavljanju kardinala ili, na primer, da se očekuje još jedan njen brat ili sestra, o prisustvu strane vojske na suprotnoj obali reke, o iznenadnoj smrti nekog neprijatelja na ulicama Verone, ili o tigrici koja treba da stigne svakog dana. Ti razgovori, nenamenjeni njoj, vijugali su joj kao zmijske u glavu, da se tu ukorene.

Opet taj krik! Ne, nije bio toliko urlik, kao što je Lukrecija očekivala: ovo je imalo prizvuk čežnje, očajanja. To je zvuk – pomislila je Lukrecija – stvorenja uhvaćenog protiv svoje volje, stvorenja o čijim željama niko nije vodio računa.

Lukrecija se ispetljala iz čaršava i nabora Marijine spavačice i izvukla se iz kreveta. Koliko god da je bila nespretna na časovima plesa – zbog čega ju je učitelj redovno grdio – oduvek je bila kadra da se bešumno kreće kroz dečje odaje, stopala su joj nalazila prave pločice, nikad one koje se klimaju ili kuckaju. Prošla je na vrhovima prstiju pored kreveta u kojem su njena braća ležala na gomili, isprepletenih udova, pored uzanog ležaja na kojem je bebu Pjetra čvrsto držala u naručju njegova *balia**. Blizu vrata su spavale još dve dadilje, ali Lukrecija ih je prekoračila i povukla dve reze na vratima.

Iskrala se napolje i pošla hodnikom, zastavši da proveri da li Sofija, najstarija dadilja, hrče ravnomerno kao obično, a onda je prelazila malom rukom duž panela na zidu. Prvi put je promašila mesinganu bravicu, ali iz drugog puta ju je našla. Panel

* It.: dadilja. (Prim. prev.)

se širom otvorio ka unutrašnjosti koju je skrivao, i Lukrecija je nestala iz hodnika, kroz uzani otvor, ne veći od nje.

Palata je bila puna skrivenih prolaza: Lukrecija je ponekad zamišljala tu ogromnu zgradu debelih zidova kao jabuku koju su iznutra izjeli crvi. Čula je – od Sofije, koja nije ni slutila da Lukrecija poprilično razume napolitanski dijalekt, kojim su tri dadilje razgovarale među sobom – da su ti prolazi namenjeni da vojvoda i njegova porodica pobjegnu ako palata bude napadnuta. Lukrecija je želela da pita ko bi je napao, ali imala je osećaj da ne treba: bilo je korisno razumeti šta dadilje govore jedna drugoj preko dečjih glava, pa ne bi trebalo da otkriva to svoje znanje.

Prolaz u koji je ušla bio je prečica do većeg dvorišta preko spiralnog, klizavog stepeništa čiji stepenici nisu bili jednake visine. Lukrecija se nije plašila, o ne. Ali zadržavala je dah, jednom rukom držeći podignutu suknju kako se ne bi saplela. Ko zna koliko bi prošlo dok je ne nađu kad bi pala i povredila se ovde, skrivena iza zidova. Kako bi je čuli da doziva u pomoć?

Stepenice su se uvijale kao smotano užje. Vazduh je bio ustajao i vlažan, kao da je neko živo biće tu dugo bilo zatvoreno. Naterala je sebe da podigne bradu, da pomera stopala; govorila je sebi da je videla i gore. A pomisao na zver ju je podsticala. Videće tu tigricu – mora da je vidi.

Baš kad je tama postala previše gusta, a zadah preterano jak, po tankoj pruži svetlosti shvatila je da je stigla na odredište. Uхватила se za kvaku – mala, hladna bravica – pritisnula ju je i obrela se na zastrtom stepeništu, s kosim prozorima što gledaju na dvorište. Nigde nije videla ni čuvaru ni slugu u plišanoj crnoj noći; proverila je još dvaput. A onda je izašla.

Odozdo je čula nervozno njištanje mazgi, brze udarce njihovih kopita, pa zatim besno režanje nalik udaljenoj grmljavini.

Spustila je ruke na mermerni zid ispod prozora i izvirila napolje.

Dvorište ispod nje bilo je nalik polumračnom ponoru, osvetljeno samo bakljama što su blistale sa držača na stubovima. U

zaprezi je bilo šest mazgi. Oko njih se kretala zbunjena masa očevih ljudi, obučenih u crveno-zlatne livreve. Obilazili su oko kola držeći zašiljene motke i dozivali se. Nazad, govorili su, ne tako blizu, polako sad, pazi na ruku, drži uzde, polako.

Jedan je podigao ruku i skinuo baklju iz držača, pa zamahnuo njome napravivši vatreni luk kroz tamu. A onda je kao odgovor usledilo šištanje, stvorenje je reagovalo na plamen. Ljudi su se smejali. Ponovo zamah bakljom i Lukrecija je ponovo čula besni strah stvorenja.

A onda ju je, stežući prozorsku dasku, videla: gipko, vijugavo obličje što se kreće od jednog kraja kaveza do drugog. Tigrica nije toliko koračala koliko se izlivala, kao da joj je suština istopljena, kao da se mreška, poput lave što curi iz vulkana. Teško je bilo razlikovati šipke kaveza od tamnih, uzastopnih pruga na krznu tog stvorenja. Životinja je bila narandžasta, tamnozlatna, vatra od tela; bila je moć i gnev, bila je opaka i izuzetna; na telu je nosila znakove zatvora, kao da je žigosana tačno za ovo, kao da je zatočeništvo sve vreme bilo njena sudbina.

Mazge su se otimale u amovima, zabacivale glave i podizale usne, užasnute. Iako nisu videle tigricu, jer su im oči bile zaklonjene, mogle su da je osete, da je nanjuše; znale su da je tu i da su one u ograđenom prostoru zajedno s njom. Znale su da bi, da nije u drvenom kavezu, poklala sve i svakoga u tom dvorištu: i mazge i ljude.

Iznenada, mazge su krenule napred i kola s kavezom progutao je jedan luk kao kad usta prihvate hranu. Lukrecija je ostala da zuri dole, u prazno dvorište, u kojem su mangali još treperili i plamteli, kao da se tu ništa nije dogodilo.

Palata Lukrecijinog oca bila je promenljiva zgrada, nepostojana kao vremenski uslovi. Ponekad joj se činila kao najbezbednije mesto na svetu, kamena utvrda s visokim bedemom oko dece

velikog vojvode, kao vitrina za staklene figurine; a ponekad pak opresivna kao zatvor.

Zauzimala je ugao najvećeg trga u Firenci, leđima okrenuta reci, a njeni bokovi uzdizali su se iznad građana kao grube litice. Prozori su bili visoki i uski da niko ne bi mogao da gleda unutra. S krova palate uzdizala se četvrtasta kula s džinovskim zvonima koja su oglašavala sate saopštavajući vreme celom gradu. Grudobrani nakostrešeni puškarnicama opkoljavali su je sa svih strana kao obod šešira; deci je retko bio dozvoljen pristup tamo gore. Umesto toga, svakoga dana su išla sa Sofijom u zasvođeni otvoreni prolaz, na svež vazduh. Sofija im je govorila kako je njihova mama uverena da deca lepo napreduju ako vežbaju, pa ih je podsticala da se jure, da trče s jednog kraja na drugi, posmatraju dolaske i odlaske na trgu daleko ispod njihovih stopala.

S najudaljenijeg ugla promenade videla se statua koja je stajala pored vrata palate, bela figura što gleda u stranu, kao da izbegava pogled svih ispred sebe, s pračkom preko ramena. Lukrecija je mogla da uhvati prizor roditelja kako koračaju oko osnove skulpture, prema natkrivenim kočijama, majku uvijenu u krzna ako je zima, ili u svilu raznih boja leti. Boje njenih haljina bile su žuta, crvena i purpurna kao grožđe. Kad bi videla da se približava kočija, Lukrecija bi se nagla koliko god može preko parapeta i pokušala da čuje zvuk koraka svojih roditelja: laganog majčinog hoda i odlučnih dugih očevih koraka, dok mu se perjanica na šeširu pomera u ritmu kretanja.

Sofija, koja je tvrdila da je bila svuda u palati, rekla im je da su zidovi debeli kao tri čoveka kad legnu popreko, glavu uz noge. Da postoji cela jedna prostorija samo za oružje, s mačevima i oklopima poređanim uza zidove, i još jedna, puna knjiga. Sve knjiga do knjige, pričala je, dok im je trljala lica mokrom krpom ili im zakopčavala kecelje, pune police knjiga što se protežu daleko iznad glave. Bio bi potreban ceo jedan